

Chipurile Sfintei Parascheva în bisericile de lemn moldovenești

Ne aflăm în ajunul zilei de prăznuire a Cuvioasei Parascheva și, pentru a primi cum se cuvine această mare sărbătoare a Ortodoxiei, vă propun o interesantă călătorie prin Moldova, pentru a descoperi ipostaze inedite din iconografia acestei sfinte. Icoanele ce ilustrează acest documentar fac parte din zestrea unor biserici de lemn din județele Botoșani, Neamț, Vaslui și Bacău, pe care le-am cercetat în cadrul proiectului de reportaj „Bisericile de lemn ale Moldovei”.

În iconografia românească, chipul Sfintei Parascheva apare sub diverse reprezentări, în funcție de regiune și de tradiția picturii bisericești a zonei respective, având însă câteva elemente comune: crucea, pe care Cuvioasa o ține în mână, o ramură de finic și un filacteriu (n.r. – bucată de pergament cu versete din Biblie, purtată ca talisman de vechii evrei) desfășurat. Potrivit profesorului clujean Marcel Muntean, de multe ori icoanele Sfintei ne-o înfățișează „în două ipostaze: ori stând în picioare, ori așezată pe tron, asemeni unei împărătese, purtând

coroană”, această ultimă ipostază fiind preluată din scena Fecioarei cu Pruncul tronând.

Însă nu doar în spațiul românesc, ci în întreg arealul balcanic ortodox, Cuvioasa Parascheva este foarte cunoscută și venerată, icoane cu chipul său circulând în această zonă a Europei de veacuri. În volumul „Cuvioasa Parascheva, sfânta populară a Ortodoxiei în istoria și evlavia poporului român”, autorii, prof. univ. dr. Ion Vicovan și pr. Cătălin Adumitroaie, notează că, „deși nu avem, cel puțin deocamdată, o istorie a icoanelor închinete Sfintei Cuvioase Parascheva și nu cunoaștem nici timpul când au fost zugrăvite cele dintâi icoane în cinstea ei, în lumea ortodoxă s-au păstrat câteva icoane foarte vechi, ele fiind un reper în istoria icoanelor Cuvioasei. Cea mai veche icoană cunoscută a Sfintei Parascheva se păstrează în Cipru și aparține veacului al XIV-lea”.

În iconografia românească, cele mai vechi reprezentări ale sfintei apar într-o gravură realizată de meșterul Ilia, redată în „Cartea românească de învățătură”, apărută la Iași, în 1643. Această lucrare vorbește despre viața Cuvioasei și a fost tradusă din slavă în română de Mitropolitul Varlaam și publicată pe cheltuiala domnitorului Vasile Lupu.

În studiul „Iconografia populară a Sfintei Parascheva”, publicat de Letiția-Mirela Cristea, muzeograf la Muzeul Țăranului Român București, în Anuarul Muzeului Etnografic al Moldovei (2018), în gravura mai sus pomenită „central este înfățișată Sfânta stând pe un tron, iar pe margini sunt reprezentate scene din viața ei: împărțirea hainelor sale săracilor, stabilirea în deșert, anunțarea de către înger că trebuie să se întoarcă în patria sa, închinarea la bisericile importante din Constantinopol, descoperirea moaștelor sale și, la final, cele trei mutări ale osemintelor sale”.

Aduse la Iași de la Constantinopol, în 1641, moaștele Sfintei devenită Ocrotitoarea Moldovei au fost depuse mai întâi în Mănăstirea Sfinții „Trei Ierarhi”, iar apoi, din 1889 se află în Catedrala Mitropolitană.

Sfânta Parascheva, foarte populară în cătunele vechi moldovenești

În vechile bisericuțe de lemn din satele Moldovei, în cele mai multe reprezentări iconografice, Sfânta Parascheva poartă smerite haine monahale, având crucea în mâna dreaptă, uneori ramura de finic și, de foarte multe ori, ținând un șirag de mătăanii (n.r. – șirag de mărgelile de os sau de lemn pe care călugării sau credincioșii mireni numără rugăciunile rostite) în mâna stângă. Foarte vechi și interesante din punct de vedere pictural sunt reprezentările de acest tip din bisericuțele de lemn de la Hoceni (jud. Vaslui), Fărcașa (jud. Neamț), Tisești-Târgu Ocna (jud. Bacău),

Zăpodeni (jud. Vaslui). În aceeași ipostază, dar într-un registru pictural de sorginte populară, ușor naivă, dar cu atât mai multă putere de expresie, am găsit și câteva icoane în locașurile de lemn de la Merișor-Scorțeni (jud. Bacău), Fărcașa (jud. Neamț), Grintieș (jud. Neamț). În multe biserițe, Cuvioasa se găsește pictată alături de Sfânta Muceniță Ecaterina, dovadă că există un cult al celor două sfinte foarte împământenit în această parte de țară. Concludente în acest sens sunt icoanele aflate în patrimoniul locașurilor de la Ungureni (jud. Bacău), de la Putna (jud. Suceava) sau de la Brăești (jud. Botoșani). Dar, foarte interesant, Sfânta Parascheva apare zugrăvită și alături de un alt mare mucenic – Sfântul Dimitrie, într-o icoană foarte veche din biserica de lemn de la Căpușneni (jud. Vaslui), sau alături de Sfântul Mucenic Trifon (popular Sfântul Trif), în biserica de lemn de la Gâșteni (jud. Bacău).

De mare expresivitate artistică și de un vădit rafinament pictural este icoana Sfintei Parascheva – împărăteasă, din biserica de lemn Cucuieți (jud. Bacău), locaș construit în veacul al XVII-lea.

Nu putem încheia incursiunea în iconografia Sfintei Parascheva din satele Moldovei fără a aminti de o scenă picturală foarte rară, redată pe o icoană de forma unui triptic, datat din secolul al XVIII-lea, din biserica de lemn de la Tisești, azi cartier al orașului Târgu Ocna (jud. Bacău). Pe acest triptic sunt zugrăviți Sfântul Mare Mucenic Dimitrie și Sfânta Cuvioasă Parascheva pe cele două ușițe, iar în partea centrală, Sfântul Ioan Botezătorul, Sfântul Ierarh Nicolae și Sfântul Arhanghel Mihail.

ziarullumina.ro